

Тема 6.7. Домашнє господарство як власник і споживач

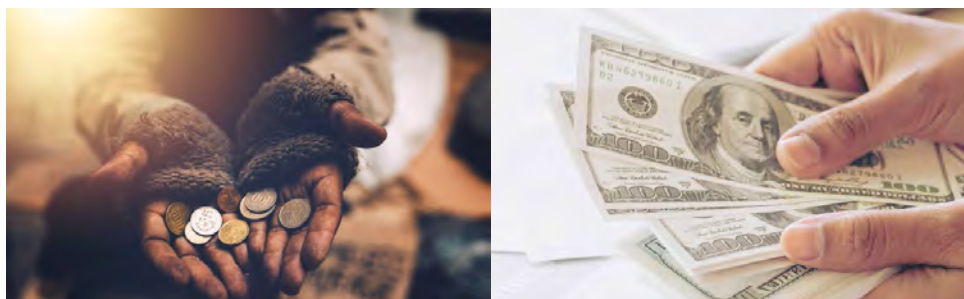
Ця тема починається з визначення джерел доходів домогосподарств та значення прав власності для добробуту родини. Вивчення ключових концепцій і термінів полегшить ваше розуміння, спілкування і формулювання ідей: ресурси домогосподарств; права власності членів родини; структура доходів і витрат домогосподарств; права споживачів.

Ключові здобутки у вивченні теми

Досліджуємо: способи отримання доходів членів родини

Розуміємо: зміст права власності.

Діємо, аналізуючи інформацію про товар на етикетці.

Чи може скромність і оцядливість асоціюватися з бідністю, а транжирення коштів з багатством?

Чому деякі родини в суспільстві відчують себе бідними, а деякі багатими? Що означають з економічного погляду «бідність» і «багатство»? За якими показниками ми можемо віднести домогосподарства до злидених, до заможних, до багатіїв?

Модуль 1.

Ресурси домогосподарств

■ **Володіння** означає виключний фізичний контроль за об'єктом власності з боку суб'єкта, що в сучасних умовах закріплюється певними документами: актом купівлі-продажу, свідоцтвом про власність, актом дарування, заповітом, рішенням суду тощо.

■ **Користування** — це право особистого використання споживчих властивостей об'єкта.

Із моделі кругообігу ресурсів, товарів і грошей легко визначити того суб'єкта, заради якого відбувається вся господарська діяльність. Це сім'я, родина. Саме в сім'ї відображається стан економіки будь-якої країни і досягнення її головної мети — задоволення потреб.

Величезне значення у формуванні добробуту родини має право власності на ресурси. Чим більше ресурсів є у власності сім'ї, тим більш заможними є члени цієї родини. Право власності з юридичного погляду має три аспекти: **володіння, користування, розпорядження**.

Якщо розглянути житло як основний об'єкт власності родини, то власником його можуть бути або хтось з батьків, або всі члени родини разом. Разом вони також можуть і користуватися будинком чи квартирою, або здавати їх в оренду. Право вирішувати долю житла можуть тільки ті власники, які є дієздатними.

Ресурси домогосподарств

- нерухоме майно
- професійні навички
- підприємницькі здібності
- цінні папери
- депозити
- винаходи, твори

Доходи домогосподарств

- рента, орендна плата
- заробітна плата, гонорари
- прибуток від власної справи
- дивіденди
- відсоток по банківським вкладам
- роялті

Витрати домогосподарств

- харчування
- житло і комунальні послуги
- одяг і взуття
- побутові речі
- меблі, техніка
- медичне обслуговування
- освіта
- культура і відпочинок

Ресурси, доходи та витрати домогосподарств

Аналізуємо ситуацію

■ **Розпорядження** — це право вирішувати, хто і як може використовувати об'єкт власності, а також визначати його долю.

Багатство родини і право власності

Ситуація: Ваша старенька бабуся, що живе з вами в одній квартирі, є власником дачної ділянки з будиночком. Але вона вже не може обробляти землю, тому ваші батьки і ви доглядаєте за садом, вирощуєте овочі нагороді і відпочиваєте влітку в дачному будинку.

- Поясніть, як і хто реалізує право володіння, користування і розпорядження ділянкою?
- Чи отримуються доходи від садового господарства у цьому випадку?
- Чи завжди доходи мають грошову форму?
- Як можна б було використати таке господарство для отримання саме грошових доходів?

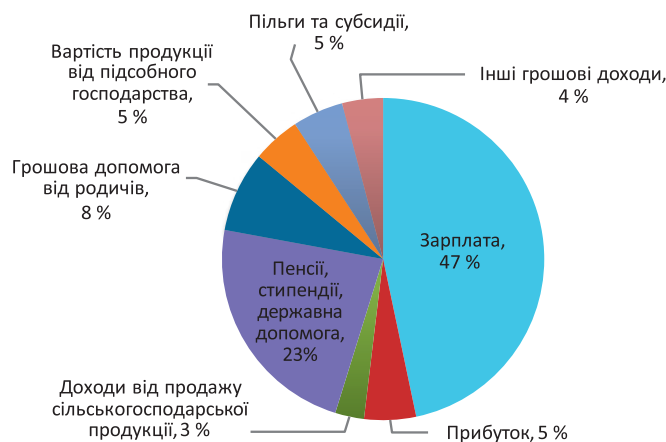
Модуль 2.

Доходи домогосподарств

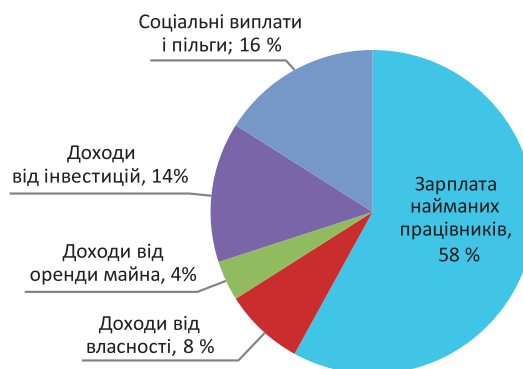
Все, чим володіє родина є її багатством. З власного досвіду ви вже знаєте, що знайомі вам родини мають не однакоє багатство і різний обсяг доходів. Однак не варто плутати багатство з поточними доходами. Майно і ресурси у власності родини (багатство) є лише джерелом доходів домогосподарства. Від того, як розпоряджатиметься домогосподарство своїм багатством залежить його рівень доходів і відповідно рівень задоволення різноманітних потреб.

Розглядаємо і обговорюємо

Якою є структура доходів домогосподарств?

Структура сукупних ресурсів домогосподарств України в 2016 році

Структура сукупних доходів населення США в 2016 році.

Розгляньте діаграми на рис. 5.12, 5.13 і поміркуйте над такими питаннями:

- Що схожого та відмінного є в структурі доходів населення України і США?
- Як відрізняються частки в доходах українців і американців, що отримуються від держави?

Модуль 3.

Як домогосподарства витрачають свої доходи?

В основному грошові доходи домогосподарств від продажу ресурсів спрямовуються на придбання різноманітних благ. У цьому процесі споживання і реалізується задоволення поточних потреб родин. Виробники настільки зацікавлені в грошах домогосподарств, що за сучасними досягненнями маркетингу ще на стадії розробки товару, вивчають потреби споживачів і надають товару таких рис і якостей, щоб споживач радо витрачав на нього власні доходи.

Інформацію про структуру грошових витрат українських домогосподарств за поточний рік можна знайти на сайті Державної служби статистики: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Цікава інформація

Про що говорить закон Енгеля

Структура споживання родин може свідчити і про рівень заможності. Німецький економіст Ернст Енгель відстежував статистичну залежність між рівнем споживання продуктів харчування і рівнем доходів домогосподарств, яка отримала в економічній науці назву Закон Енгеля.

Частка сукупних споживчих витрат домогосподарств України в 2016 році

Рис. 5.14. Структура сукупних витрат домогосподарств України в 2016 році

Закон Енгеля: чим бідніша сім'я, тим більшу частку всіх витрат вона має виділити для придбання продуктів харчування. У міру зростання доходів сім'ї питома вага витрат на харчування скорочується, частка витрат на житло, світло, одяг, паливо майже не змінюється, а питома вага всіх інших витрат збільшується.

Дізнайтеся в Інтернеті про витрати населення на продукти харчування у розвинених демократичних країнах. Порівняйте цю інформацію із даними в Україні. Висновки прокоментуйте.

Модуль 4.

■ **Сімейний бюджет** – це план або фактичне сумування доходів і витрат родини за певний період (місяць, рік).

Як планувати та підсумовувати сімейний бюджет?

Для розуміння розмірів власних доходів і витрат члени родини, що ведуть спільне домашнє господарство, мають контролювати власний сімейний бюджет.

Основна мета ведення обліку доходів і витрат в тому, щоб не перевантажувати сімейну економіку зайвими боргами і створювати запаси грошових коштів на майбутнє. Економити можна лише тоді, коли добре розумієш, куди зникають гроші.

Перевищення доходів над витратами означає, що родина може створювати певний власний грошовий фонд — заощадження або інвестиції надлишкових коштів у банківські депозити, цінні папери та ін. Це робить домашню економіку більш стабільною, дає гарантії на те, що у випадку надзвичайних економічних ситуацій у родини буде джерело існування.

Модуль 5.

Чи грамотний ви споживач?

Права споживачів закріплені Конституцією України.

Стаття 42. «Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів».

У **статті 50** головного закону України встановлено: «Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена».

Захист прав споживачів забезпечується також Законом України «Про захист прав споживачів» у редакції від 01.12.2005. Цей Закон регулює відносини між споживачами товарів, (робіт, послуг) та виробниками, виконавцями, продавцями різних форм власності, а також встановлює права споживачів.

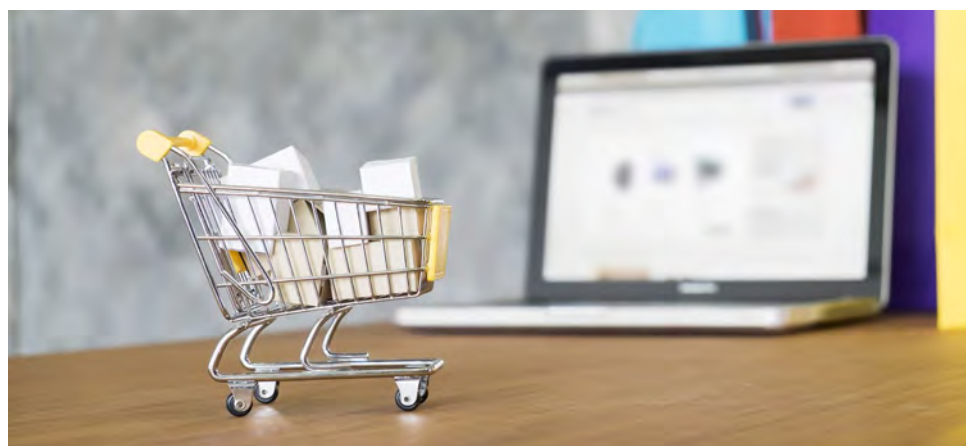
Веб-активність

Основні права споживачів

Знайдіть в Інтернеті текст закону «Про захист прав споживачів» та ознайомтеся з переліком основних прав споживачів. Складіть їх список.

Які права споживача ви вважаєте дуже важливими, які з них не є для вас суттєвими? Чому? Чи завжди ви чи ваші батьки, коли перебувають у ролі споживачів, користуються усіма правами, які надає нам закон? Чи порушувалися ваші права під час придбання товарів і послуг? Чи знаєте ви, куди можна звернутися за консультацією у разі порушення ваших споживачьких прав?

Досліджуємо і обговорюємо

Про що інформує етикетка товару

Принесіть на урок упаковку будь-якого харчового продукту, наприклад, придбаного в шкільному буфеті соку чи печива, і проаналізуйте, чи дотримали виробники право споживача на своєчасну, повну і достовірну інформацію про товар. Порівняйте вимоги закону щодо відомостей, які мають бути на етикетці/упаковці та які на ній подано.

Стаття 15. Право споживача на інформацію про продукцію [...]

Інформація про продукцію повинна містити:

- 1) назву товару, найменування або відтворення знака для товарів і послуг, за якими вони реалізуються;
- 3) дані про основні властивості продукції, номінальну кількість (масу, об'єм тощо), умови використання;
- 4) відомості про вміст шкідливих для здоров'я речовин;
- 5) позначку про наявність у складі продукції генетично модифікованих організмів;
- 6) дані про ціну (тариф), умови та правила придбання продукції;
- 7) дату виготовлення;
- 8) відомості про умови зберігання;
- 9) гарантійні зобов'язання виробника (виконавця);
- 10) правила та умови ефективного і безпечного використання продукції;
- 11) строк придатності (строк служби) товару;
- 12) найменування та місцезнаходження виробника.

Веб-активність

Для консультацій щодо захисту ваших споживацьких прав пройдіть за посиланням на сайт громадської організації споживачів України: <http://consumerunion.com.ua/>.

Застосуйте набуті знання і досвід:

100000
ГРИВЕНЬ

Як раціонально витратити гроші?

Уявіть, що ваша родина заощадила певну суму грошей, наприклад 100 тисяч гривень. На сімейній раді члени родини (тато, мама, син-підліток, донька-випускниця, бабуся) пропонують кілька варіантів використання цих грошей:

- зимовий родинний відпочинок в Карпатах;
- відкриття вкладу в банку і отримання відсотків;
- придбання нового ефективного котла для опалювання оселі;
- оплата додаткових занять для підготовки до ЗНО доньки;
- придбання мопеда, про який мріє син;
- оплата лікування очей для бабусі в приватній клініці.

Запропонуйте критерії оцінки всіх варіантів. Чим буде керуватися родина при прийнятті рішення? Як будуть узгоджуватися інтереси всіх членів родини? Яку ще потрібно мати інформацію для прийняття рішення у цьому випадку?